

**KOALICIJA ZA
TRANSPARENTNOST
JUGA SRBIJE**

**KORUPCIJA
NA LOKALNOM NIVOU
VRANJE
BUJANOVAC
PREŠEVO**

OKTOBAR 2022.
BESPLATAN PRIMERAK

KORUPCIJA NA LOKALNOM NIVOU U JEDINICAMA LOKALNE SAMOUPRAVE: VRANJE, BUJANOVAC I PREŠEVO

**ISTRAŽIVANJE
INFORMISANOSTI,
MIŠLJENJA I
ISKUSTVA GRAĐANA
SA KORUPCIJOM**

Sadržaj

Uvod	3
Definisanje mehanizama zaštite od korupcije na lokalnom nivou	13
Metodološki okvir istraživanja	15
Analiza rezultata istraživanja	17
Zaključak sa preporukama za unapređenje borbe protiv korupcije	42
Literatura	49

Ovo istraživanje urađeno je u okviru projekta Koalicija za transparentnost juga Srbije, podržanog od strane Olof Palme Interantiona Center. Rezultati, stavovi, mišljenja i preporuke iz ovog istraživanja ne odražavaju nužno i stavove donatora.

UVOD

Korupcija¹ kao istraživačka tema postala je aktuelna 90-ih godina prošlog veka, kada je raspad bivše Jugoslavije praćen ratovima, ekonomskim sankcijama, tranzicijom i privatizacijom, stvorio pogodno tlo za njen razvoj². Pomenute društveno-ekonomske okolnosti, karakterisalo je odsustvo mera za suzbijanje korupcije i svojevrsna anomija, te je korumpiranost postala uobičajna pojava. Korupcija kao takva je, u prvom redu društveno negativna pojava, jer je u suprotnosti sa pozitivnim zakonskim propisima i društveno prihvatljivim moralnim normama. Ona se može ispoljiti na više načina, te su brojne klasifikacije vrsta odnosno tipova korupcije. ali generalno se u stručnoj literaturi prepoznaju tri osnovna³:

- 1) Prvi tip korupcije je tzv. korupcija za ostvarivanje prava, koja podrazumeva da građanin na osnovu važećih zakona ili podzakonskih akata, ipak mora da podmićuje javnog službenika ili političkog funkcionera radi ostvarivanja prava;
- 2) Drugi tip korupcije se javlja kada pojedinac, radi korišćenja prava koja mu ne sleduju po zakonu, koristi se podmićivanjem da bi došao do ostvarivanja

¹ Reč korupcija vodi poreklo od latinske corruptio što znači pokvarenost, kvarnost, izopačenost, podmićivanje, potkupljivanje, kvarljivost (Vujaklija, 1996/97: 456).

² Korupciji u tranzicionim procesima pored pomenute privatizacije, ekonomskih sankcija i ratnog raspada Jugoslavije, dodatno doprinose i sledeće okolnosti: smanjivanje proizvodnje i ponude, pad standarda građana, nezaposlenost, nekonvertibilnost domaće valute i nerealan devizni kurs, neefikasnost pravnog sistema, neadekvatno funkcionisanje državnih organa gonjenja, hiperinflacija, monopolistički položaj velikih poslovnih sistema (Skakavac, 2010: 227).

³ Tipovi korupcije navedeni prema: Vuković, 2007.

prava;

- 3) Treći tip korupcije podrazumeva potkupljivanje radi menjanja prava ili prilagođavanja zakona ili podzakonskih akata, u interesu koruptora, sa ciljem sticanja novog prava i produženja starog.

Takođe, može se napraviti razlika između adimistrativne, ekonomske i javno-interesne korupcije, koje su u dobroj meri konzistentne sa prethodnom tipologijom. Administrativna korupcija podrazumeva devijantno ponašanje pojedinca u odnosu na formalnu ulogu, zatim ekonomska korupcija koju karakteriše maksimizacija profita kršenjem zakona i morala, i na kraju javno-interesna korupcija koju odlikuje korišćenje javnih sredstava za lične interese (Maričić i Ivetić, 2010:194).

Kada je reč o samom praktičnom ispoljavanju korupcije, kao glavne njene pojave oblike, možemo izdvojiti sledeće⁴:

- Traženje ili primanje, neposredno ili posredno, od strane javnog službenika ili nosioca javne funkcije, neke novčane vrednosti ili druge povlastice (poklon, usluga, obećanje) u zamenu za činjenje neke radnje ili propuštanje radnje u vršenju javne službe, odnosno funkcije (ovde je službeno lice aktivni subjekt korupcije, ono traži imovinsku korist);
- Nuđenje ili garantovanje, neposredno ili posredno, javnom službeniku ili nosiocu javne funkcije, neke novčane vrednosti ili druge povlastice (poklon, usluga, obećanje) u zamenu za činjenje neke radnje ili

⁴ Glavni pojavni oblici navedeni prema Članu VI Interamerican Convention Against Corruption, 1997.

propuštanje radnje u vršenju javne službe, odnosno funkcije (ovde je službeno lice pasivni subjekt korupcije, njemu se nudi imovinska korist);

- Vršenje radnje ili propuštanje dužne radnje od strane javnog službenika ili nosioca javne funkcije u cilju sticanja nezakonite pogodnosti za njega ili treće lice;
- Zloupotreba ili pridobijanje imovinske koristi koja se izvodi iz nekog akta;
- Učestvovanje kao pokretač, podstrekač, saučesnik, pomagač ili osoba koja prikriva počinjeno delo ili na bilo koji način, u zamenu za uzvrat ili u očekivanju uzvrata, za svaku saradnju ili zaveru da bi se počinilo neko delo.

Činjenica je da tema korupcije dominira godinama unazad, kako u političkom i medijskom, tako i naučnom diskursu. U periodu iza nas, brojni naučnici su nastojali empirijskim putem da utvrde stepen prisustva korupcije u našem društvu. Istraživanje Medijum Galupa iz 2014. godine i istraživanje Kriminalističko-policijske akademije u Beogradu iz 2009. godine, daje slične podatke i zaključke. Oba istraživanja ukazuju da je korupcija zahvatila sve segmente društva, pri čemu je ona najizraženija u zdravstvu, i kod predstavnika vlasti, zatim na carini, u pravosuđu i policiji⁵. Dodatan dokaz značajnog prisustva korupcije u svim sferama, a posebno u policiji Srbije je, čini se, potreba za formiranjem i formiranje Sektora unutrašnje kontrole policije, na osnovu Zakona o policiji Republike Srbije iz 2005. godine (Otašević i Subošić: 2010: 60).

⁵ Opširnije o istraživanjima pogledati: Milošević i dr, 2010: 173.

Kada je reč o osnovnim uzrocima korupcije u Srbiji, pored pomenutih faktora, poput ekonomskih sankcija tokom 90ih i ratnog raspada Jugoslavije, značajnu ulogu ima i⁶:

- 1) Slaba pravna država, odnosno odsustvo vladavine prava, koje duže vreme opstaje zbog odsustva političke volje, odsustva široke društvene saglasnosti i turbulentnih društveno-političkih prilika;
- 2) Kriza morala i sveukupna moralna konfuzija, kao i nestabilan vrednosni sistem;
- 3) Neodgovorna politička elita društva, odnosno politička klasa koja nije svesna svoje društvene i istorijske uloge, jer je zaokupljena svojim ličnim interesima (opstanak na vlast ili osvajanje vlasti);
- 4) Odsustvo političke volje, zbog objektivnih i subjektivnih teškoća oko uspostavljanja funkcionisanja institucija sistema i rascepa u političkoj eliti;
- 5) Tranzicija – prelaz iz komandne ekonomije u tržišnu, odnosno iz socijalizma u kapitalizam, koji je doneo sa sobom privatizaciju i mogućnost, preko noći enormnih zarada za vršioce vlasti i njihove podržavaoce.

U Republici Srbiji proces razvoja normativnog okvira za efikasnu borbu protiv korupcije intenzivno je počeo nakon demokratskih promena, a posebno nakon 2003. godine, kada je Srbija primljena u Savet Evrope, te je preuzela međunarodne obaveze pravnog regulisanja ove sfere. Kao rezultat

⁶ Navedeno prema: 2010: 170,171.

višegodišnjih napora, 2019. godine nastao je krovni dokument u ovoj sferi, a to je Zakon o sprečavanju korupcije. Pomenutom zakonu prethodilo je niz drugih zakona i strateških dokumenata, koji su imali značajnu ulogu u njegovom kreiranju. Neki od tih zakona su:

- Zakon o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja („Sl. glasnik RS”, br. 120/2004, 54/2007, 104/2009, 36/2010 i 105/2021) – kojim se uređuju prava na pristup informacijama od javnog značaja kojima raspolažu organi javne vlasti, radi ostvarenja i zaštite interesa javnosti da zna i ostvarenja slobodnog demokratskog poretka i otvorenog društva;
- Zakon o obuci sudija, javnih tužilaca, zamenika javnih tužilaca i pomoćnika sudija i tužilaca („Sl. glasnik RS”, br. 46/2006) – kojim se utvrđuju vrste i način sprovođenja obuke sudija, javnih tužilaca i zamenika javnih tužilaca, u cilju stručnog i efikasnog vršenja pravosudnih dužnosti;
- Zakon o agenciji za borbu protiv korupcije („Sl. glasnik RS”, br. 97/2008, 53/2010, 66/2011 – odluka US, 67/2013 – odluka US, 112/2013 – autentično tumačenje, 8/2015 – odluka US i 88/2019) – kojim se uređuju pravni položaj, nadležnost, organizacija i rad Agencije za sprečavanje korupcije, pravila o sprečavanju sukoba interesa pri obavljanju javnih funkcija, kumulacija javnih funkcija, prijavljivanje imovine i prihoda javnih funkcionera, postupak u kome se odlučuje o postojanju povrede ovog zakona i druga pitanja koja su značajna za sprečavanje korupcije;

- Zakon o organizaciji i nadležnosti državnih organa u suzbijanju organizovanog kriminala, terorizma i korupcije („Sl. glasnik RS“, br. 94/2016 i 87/2018 – dr. zakon), Zakon o lobiranju („Sl. glasnik RS“, br. 87/2018 i 86/2019 – dr. Zakon) - kojim se uređuje obrazovanje, organizacija, nadležnost i ovlašćenja državnih organa i posebnih organizacionih jedinica državnih organa, radi otkrivanja, krivičnog gonjenja i suđenja za krivična dela određena ovim zakonom;
- Zakon o sprečavanju pranja novca i finansiranje terorizma („Sl. glasnik RS“, br. 113/2017, 91/2019 i 153/2020) – kojim se propisuju radnje i mere koje se preduzimaju radi sprečavanja i otkrivanja pranja novca i finansiranja terorizma. Ovim zakonom, takođe se uređuje nadležnost Uprave za sprečavanje pranja novca i nadležnost drugih organa za sprovođenje odredaba ovog zakona;
- Zakon o lobiranju („Sl. glasnik RS“, br. 87/2018 i 86/2019 – dr. zakon) – kojim se uređuju uslovi i način obavljanja lobiranja, pravila lobiranja, registar i evidencija u vezi sa lobiranjem i druga pitanja od značaja za lobiranje. Lobiranje je aktivnost kojom se vrši uticaj na organe Republike Srbije, autonomne pokrajine i jedinice lokalne samouprave, organe imalaca javnih ovlašćenja, čiji je osnivač Republika Srbija, autonomna pokrajina, odnosno jedinica lokalne samouprave u postpuku donošenja zakona, drugih propisa i opštih akata, iz nadležnosti tih organa vlasti, radi ostvarivanja interesa

korisnika lobiranja, u skladu sa zakonom.

Zakonom o sprečavanju korupcije („Sl. glasnik RS”, br. 35/2019, 88/2019, 11/2021 – autentično tumačenje, 94/2021 i 14/2022) kao što je pomenuto, uređeni su pravni položaj, nadležnost, organizacija i rad Agencije za sprečavanje korupcije. Ovaj Zakon korupciju u okviru člana 2 prepoznaje kao „odnos koji nastaje korišćenjem službenog ili društvenog položaja ili uticaja radi sticanja nedozvoljene koristi za sebe ili drugoga”. Na sličan način određuju i brojni istraživači u okviru društveno-humanističkih nauka, ističući da se pod korupcijom podrazumeva „skup radnji kojima nosilac javne funkcije, zloupotrebljavajući svoj položaj i ovlašćenja, protivpravno stiče neprikladnu korist za sebe ili druga lica” (Milošević i dr., 2010: 162). Operacionalizacijom ove definicije, mogu se uočiti četiri karakteristike korupcije, a to su:

- protivpravna delatnost nosioca funkcije;
- zloupotreba položaja i ovlašćenja;
- protivpravna imovinska korist;
- gubljenje poverenja u državu i društvo.

Pomenuta Agencija za sprečavanje korupcije je najviši državni organ, koji je samostalan i nezavisan, a za obavljanje poslova iz svoje nadležnosti odgovara Narodnoj skupštini. Nadležnosti Agencije su da⁷:

- 1) Nadzire sprovođenje strateških dokumenata, podnosi Narodnoj skupštini izveštaj o njihovom sprovođenju sa

⁷ Nadležnosti su navedene na osnovu člana 2 Zakona o sprečavanju korupcije („Sl. glasnik RS”, br. 35/2019, 88/2019, 11/2021 – autentično tumačenje, 94/2021 i 14/2022).

preporukama za postupanje, daje odgovornim subjektima preporuke kako da otklone propuste u sprovođenju strateških dokumenata i inicira izmene i dopune strateških dokumenata;

- 2) Donosi opšte akte;
- 3) Pokreće i vodi postupak u kome se odlučuje o postojanju povreda Zakona o sprečavanju korupcije i izriče mere u skladu sa ovim zakonom;
- 4) Rešava o sukobu interesa;
- 5) Obavlja poslove u skladu sa zakonom koji uređuje finansiranje političkih aktivnosti, odnosno zakonom koji uređuje lobiranje;
- 6) Podnosi krivične prijave, zahteve za pokretanje prekršajnog postupka i inicijative zapokretanje disciplinskog postupka;
- 7) Vodi i objavljuje registar javnih funkcionera i Registar imovine i prihoda javnih funkcionera u skladu sa Zakonom o sprečavanju korupcije;
- 8) Proverava izveštaje o imovini i prihodima koje podnesu javni funkcioneri;
- 9) Vodi i proverava podatke iz evidencije određenih Zakonom o sprečavanju korupcije;
- 10) Postupa po predstavkama fizičkih i pravnih lica;
- 11) Daje mišljenja o primeni Zakona o sprečavanju korupcije na sopstvenu inicijativu ili na zahtev fizičkih ili pravnih lica i zauzima stavove od značaja za primenu ovog zakona;

- 12) Inicira donošenje ili izmenu propisa, daje mišljenja o proceni rizika od korupcije u nacrtima zakona iz oblasti posebno rizičnih za nastanak korupcije i mišljenja o nacrtima zakona koji uređuju pitanja obuhvaćena potvrđenim međunarodnim ugovorima u oblasti sprečavanja i borbe protiv korupcije;
- 13) Istražuje stanje korupcije, analizira rizike od korupcije i sačinjava izveštaje sa preporukama radi otklanjanja rizika;
- 14) Nadzire donošenje i sprovođenje planova integriteta;
- 15) Donosi program obuke i uputstvo za obuku u oblasti sprečavanja korupcije i prati sprovođenje obuke u organima javne vlasti;
- 16) Obavlja poslove međunarodne saradnje u oblasti sprečavanja korupcije;
- 17) Obavlja i druge poslove određene zakonom.

Ukoliko se kao pretpostavka uzme da Agencija uspešno realizuje sve zadatke iz svojih nadležnosti, ponovo, mora se imati u vidu da nema uspešne borbe protiv korupcije bez ekonomske reforme i stvaranja uslova za puni privredni prosperitet, te je neophodno ispuniti sledeće preduslove⁸:

- Liberalizacija ekonomskih aktivnosti;
- Deregulacija radnih odnosa;
- Reforma finansijskog sistema
- Reforma poreskog zakonodavstva;
- Reforma socijalnog zakonodavstva;

⁸ Preduslovi su navedeni prema: Milošević i dr, 2010:177.

- Reforma pravosuđa;
- Podsticajna kaznena politika;
- Razgraničiti nadležnosti i odgovornosti svih subjekata suzbijanja korupcije;
- Odrediti mesto i ulogu MUP-a Republike Srbije u funkciji otkrivanja i suzbijanja uzroka i pojava koje prate korupciju;
- Stvoriti adekvatnu informacionu bazu podataka;
- Uspostaviti neophodnu saradnju i koordinaciju nadležnih institucija sa međunarodnim institucijama;
- U okviru kopnene zone bezbednosti poseban akcenat usmeriti na sprečavanje i suzbijanje različitih oblika krijumčarenja i ilegalne trgovine.

Na osnovu navedenog, može se zaključiti da je korupcija evidentno prvorazredni problem međunarodne zajednice, a posebno država – poput Srbije – u procesu tranzicije, u kojima postoje brojne mogućnosti za vršenje koruptivnih krivičnih dela (Simić i Nikač, 2010: 189). U pitanju je pojava koja deluje u javnom sektoru na nivou države, a posebno na lokalnom nivou gde su resursi i mere za kontrolu i suzbijanje korupcije oskudni. Iz tog razloga u nastavku se razmatraju samo neki od brojnih mehanizama za sprečavanje korupcije na lokalnom nivou, koji su istraživani u našem radu.

Definisanje mehanizama zaštite od korupcije na lokalnom nivou

Pod mehanizmima zaštite od korupcije, u ovom radu, misli se na pojedince, organizacije i institucije koje pružaju podršku i pomoć građanima u borbi protiv korupcije.

U skladu sa tim, u istraživanju se, između ostalog, nastojao proveriti stepen upoznatosti građana i korišćenja pojedinih mehanizama zaštite od korupcije na lokalnom nivou. To su:

- 1) Ombudsman (zaštitnik građana) – koji je nezavisni državni organ, koji štiti prava građana i kontroliše rad organa državne uprave, organa nadležnog za pravnu zaštitu imovinskih prava i interesa Republike Srbije, kao i drugih organa i organizacija, preduzeća i ustanova kojima su poverena javna ovlašćenja. Pored Ombudsmana na nivou Republike Srbije, postoje i lokalni ombudsmani koji su zaduženi za određenu lokalnu samoupravu, a njihovo delovanje je regulisano *Zakonom o Zaštitniku građana* („Sl. glasnik RS”, br. 105/2021).
- 2) Lokalni antikorupcijski forum (LAF) – kao važan deo svog rada ima izradu Lokalnog antikorupcijskog plana (LAP). Taj plan predstavlja dokument u kome se identifikuju nadležnosti, oblasti, procesi i procedure rizične za nastanak različitih oblika korupcije i u kojima se predlažu načini za upravljanje ovim rizicima. Primenom LAP-a jedinice lokalne samouprave jačaju otpornost na nastanak korupcije.

- 3) Kancelarija za besplatnu pravnu pomoć – koja pruža pomoć u vidu pravnih saveta, sastavljanja podnesaka, zastupanja i odbrane. Delovanje Kancelarije regulisano je *Zakonom o besplatnoj pravnoj pomoći* („Sl. glasnik RS”, br. 87/2018).

Inspekcijske službe – deo su državne uprave čiji je posao inspekcijski nadzor, čija su sadržina i pojam utvrđeni zakonom kojim se uređuje rad državne uprave, koga vrše organi državne uprave, organi autonomne pokrajine i organi jedinica lokalne samouprave, s ciljem da se preventivnim delovanjem ili nalaganjem mera obezbedi zakonitost i bezbednost poslovanja i postupanja nadziranih subjekata i spreče ili otklone štetne posledice po zakonom i drugim propisom zaštićena dobra, prava i interese. Delovanje ovih službi je regulisano *Zakonom o inspekcijskom nadzoru* („Sl. glasnik RS”, br. 36/2015, 44/2018 – dr. zakon i 95/2018).

Metodološki okvir istraživanja

Istraživanjem se želi utvrditi informisanost, mišljenje i iskustvo građana sa korupcijom na lokalnom nivou u jedinicama lokalne samouprave Vranja, Bujanovca i Preševa. Kako bi se ostvario opšti cilj istraživanja, postavljeni su sledeći zadaci:

- Utvrditi stepen upoznatosti građana sa mehanizmima zaštite od korupcije na lokalnom nivou;
- Utvrditi stepen u kome građani koriste mehanizme zaštite od korupcije na lokalnom nivou;
- Utvrditi da li postoje razlike u stepenu upoznatosti građana sa mehanizmima zaštite od korupcije na lokalnom nivou, s obzirom na sociodemografske karakteristike (pol, mesto stanovanja, godine starosti, nivo obrazovanja);
- Utvrditi da li postoje razlike u stepenu u kome građani koriste mehanizme zaštite od korupcije na lokalnom nivou, s obzirom na sociodemografske karakteristike (pol, mesto stanovanja, godine starosti, nivo obrazovanja);
- Utvrditi mišljenje građana o prisustvu i vrstama korupcije na teritoriji njihove opštine;
- Utvrditi da li su se građani lično susreli sa nekim oblikom korupcije;
- Utvrditi spremnost građana da prijave korupciju nadležnim organima.

Uzorak na kome je istraživanje sprovedeno obuhvata građane

na teritoriji jedinica lokalne samouprave Vranja, Bujanovca i Preševa. Korišćen je slučajan uzorak sačinjen od 844 ispitanika. Podaci su prkupljeni pomoću standardizovanog upitnika posebno konstruisanog za potrebe ovog istraživanja koji se sastojao od 31 pitanja. Upitnik je sadržao 4 seta pitanja i to:

1. Pitanja koja se odnose na sociodemografske karakteristike ispitanika (pol, starost, nivo obrazovanja i mesto stanovanja – grad/selo);
2. Pitanja koja se odnose na utvrđivanje stepena upoznatosti sa mehanizmima zaštite od korupcije na lokalnom nivou, kao i stepena korišćenja i eventualnog zadovoljstva istim;
3. Pitanja koja se odnose na mišljenje građana o prisustvu i vrstama korupcije na teritoriji njihove opštine;
4. Pitanja koja se odnose na lično iskustvo građana sa korupcijom i njihova spremnost da prijave korupciju nadležnim organima.

Analiza rezultata istraživanja

Prvi deo upitnika sadržao je pitanja koja se tiču sociodemografskih karakteristika ispitanika, kao što su: pol, starost, obrazovanje i mesto stanovanja.

U istraživanju je učestvovalo 844 ispitanika, od čega je 430 (50,9%) ispitanika muškog i 414 (49,1%) ispitanika ženskog pola, pri čemu je većina, odnosno 645 (76,4%) učesnika istraživanja iz grada, a 199 (23,6%) iz sela (tabela 1).

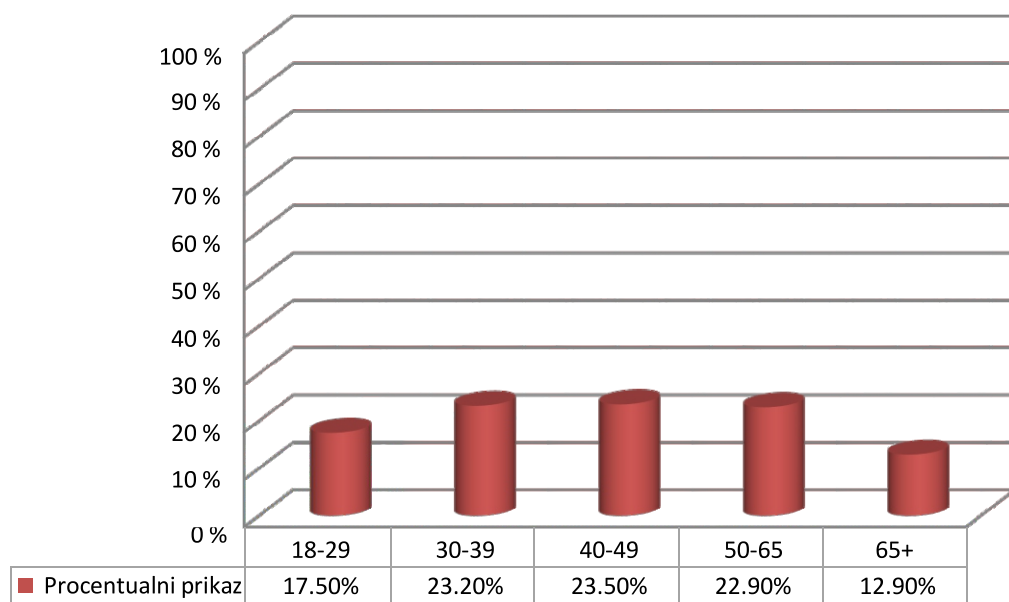
	Grad	Selo	Ukupno
Muški	329	101	430
Ženski	316	98	414
Ukupno	645	199	844

Tabela 1: Struktura ispitanika prema polu i mestu stanovanja

Istraživanjem su obuhvaćene sve starosne kategorije građana starije od 18 godina. Ispitanici su grupisani u sledeće kategorije:

- Od 18-29 godina;
- Od 30-39 godina;
- Od 40-49 godina;
- Od 50-65 godina;
- Preko 65 godina.

U uzorku je zastupljen gotovo podjednak broj ispitanika iz svih starosnih kategorija, pri čemu je najveći broj ispitanika u kategorijama od 40-49 godina (23.5%), zatim od 30-39 (23,2%) i od 50-65 (22.9%), dok je najmanje ispitanika odnosno 17,5% iz kategorije od 18-29 godina i 12,9% iz starosne kategorije preko 65 godina (grafik 1).

Grafik 1: Struktura ispitanika prema starosti

S obzirom na obrazovnu strukturu, najmanje ispitanika je sa osnovnom školom (10,7%), a najviše sa srednjom školom (36,1%), zatim sa fakultetom (30,7% ukupno računajući sve nivoe studija) i visokom (22,5%). Kada je reč o ispitanicima sa fakultetskim obrazovanjem (30,7% od 100%) sa osnovnim akademskim studijama je 22,4%, zatim 8,1% ispitanika je završilo master akademske studije i 0,2% je sa doktorskim akademskim

	Numerički prikaz	Procentualni prikaz
Osnovna škola	90	10,7%
Srednja škola	305	63,1%
Visoka škola	190	22,5%
Osnovne akademske studije	189	22,4%
Master akademske studije	68	8,1%
Doktorske akademske studije	2	0,2%
Ukupno	844	100%

Tabela 2: Struktura ispitanika prema nivou obrazovanja

studijama (tabela 2).

Nakon prvog dela ankete koji se odnosio na sociodemografske karakteristike ispitanika, u nastavku je dato niz pitanja vezanih za temu korupcije.

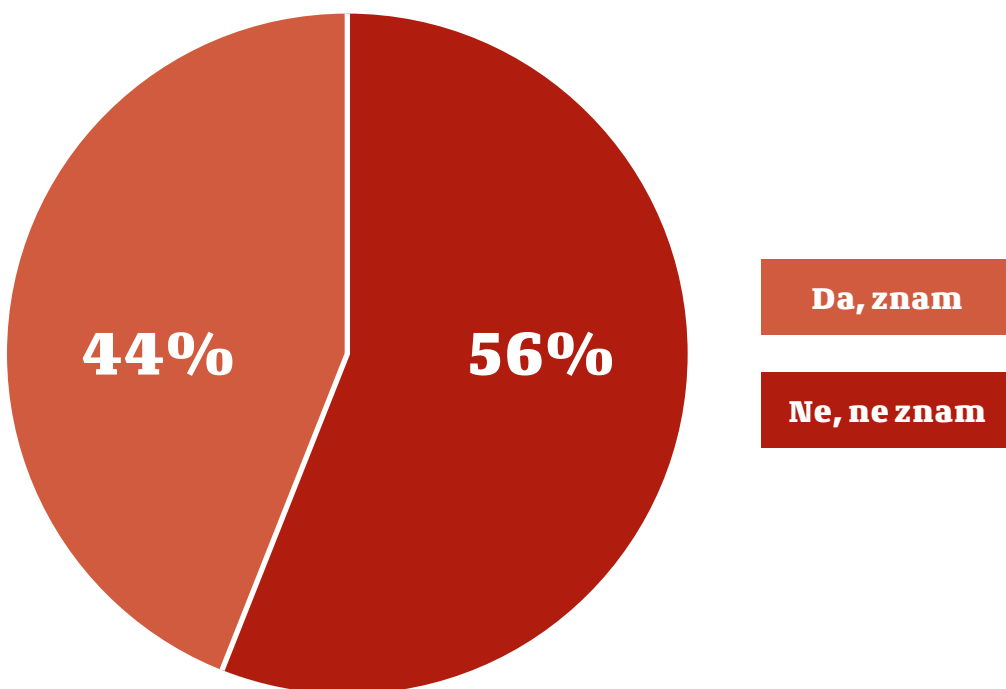
Prvi set pitanja u ovom delu se odnosi na utvrđivanje stepena upoznatosti, korišćenja i eventualnog zadovoljstva

mehanizmima zaštite od korupcije na lokalnom nivou.

Više od polovine ispitanika (55,8%) ne zna da u njihovoj opštini postoji Ombudsman, dok 44,2% ima ovu informaciju (grafik 2). Sa druge strane, njih 9,6% poznaje nekoga ko je koristio usluge zaštitnika građana, dok je samo 2,4% ispitanika koristilo te usluge (tabela 3 i 4).

Ispitanici koji su koristili usluge lokalnog Ombudsmana u najvećoj meri su se obraćali zbog pravnih i savetodavnih usluga, kao i problema u vezi zaposlenja i zdravstvene zaštite.

Većina učesnika istraživanja (87,2%) ne zna da postoji Lokalni

**Grafik 2: Distribucija odgovora na pitanje:
Da li znate da u Vašoj opštini postoji Ombudsman
(zaštitnik građana)?**

	Numerički prikaz	Procentualni prikaz
Da, poznajem	81	9,6%
Ne, ne poznajem	763	90,4%
Ukupno	844	100%

***Tabela 3. Distribucija odgovora na pitanje:
Da li poznajete nekoga ko je koristio usluge
Ombudsmana (zaštitnika građana)?***

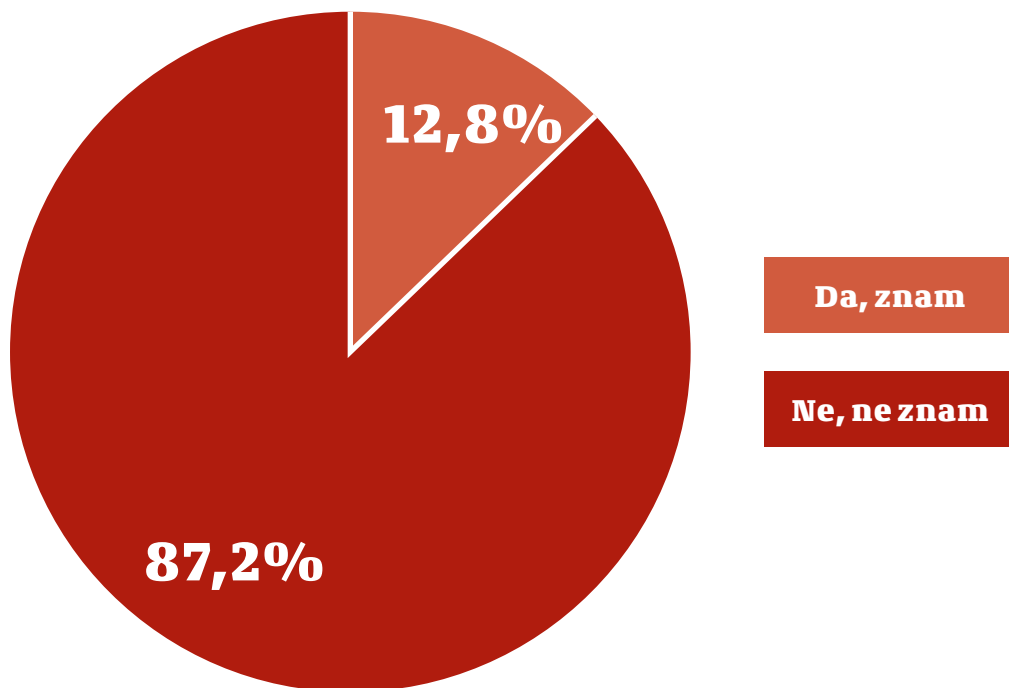
	Numerički prikaz	Procentualni prikaz
Jesam	20	2,4%
Nisam	824	97,6%
Ukupno	844	100%

***Tabela 4. Distribucija odgovora na pitanje:
Da li ste Vi koristili usluge Ombudsmana (zaštitnika građana)?***

antikorupcijski forum, dok svega 12,8% zna (grafik 3). Sa druge strane, ukupno se 3,6% ispitanika obratilo LAF-u za pomoć i njihovo zadovoljstvo pruženim uslugama je prosečno, odnosno većinski su niti zadovoljni, niti nezadovoljni ili su delimično nezadovoljni, pri čemu nijedan korisnik usluga nije u potpunosti zadovoljan (tabela 5).

Ispitanici su u najvećoj meri upoznati sa Kancelarijom za besplatnu pravnu pomoć, za koju je čulo njih 56,5%, dok manje

od polovine, odnosno 43,5% građana nije čulo za istu (tabela 6).

**Grafik 3. Distribucija odgovora na pitanje:
Da li znate da u Vašoj opštini postoji
Lokalni antikorupcijski forum (LAF)?**

	Numerički prikaz	Procentualni prikaz
Nisam koristio/la usluge LAF-a	814	96,4%
Koristio/la sam usluge LAF-a i u potpunosti sam nezadovoljan/na	6	0,7%
Koristio/la sam usluge LAF-a i delimično sam nezadovoljan/na	8	0,9%
Koristio/la sam usluge LAF-a i niti sam nezadovoljan/na, niti sam zadovoljan/na	11	1,3%
Koristio/la sam usluge LAF-a i delimično sam zadovoljan/na	5	0,6%
Koristio/la sam usluge LAF-a i u potpunosti sam zadovoljan/na	/	/
Ukupno	844	100%

Tabela 5. Distribucija odgovora na pitanja:
Da li ste koristili usluge Lokalnog antikorupcijskog foruma?
Ukoliko jeste, ocenite zadovoljstvo pruženom uslugom.

	Numerički prikaz	Procentualni prikaz
Da, znam	477	56,5%
Ne, ne znam	367	43,5%
Ukupno	844	100%

Tabela 6. Distribucija odgovora na pitanje:
Da li znate da u Vašoj opštini postoji
Kancelarija za besplatnu pravnu pomoć?

Posmatrano posebno po opštinama, u Vranju i Bujanovcu je više od polovine ispitanika čulo za Kancelariju, dok većina iz Preševa nije imala ovu informaciju (Tabela 7).

		Procentualni prikaz
Vranje	Da, znam	66,6%
	Ne, ne znam	33,4%
Bujanovac	Da, znam	64%
	Ne, ne znam	36%
Preševo	Da, znam	23%
	Ne, ne znam	77%

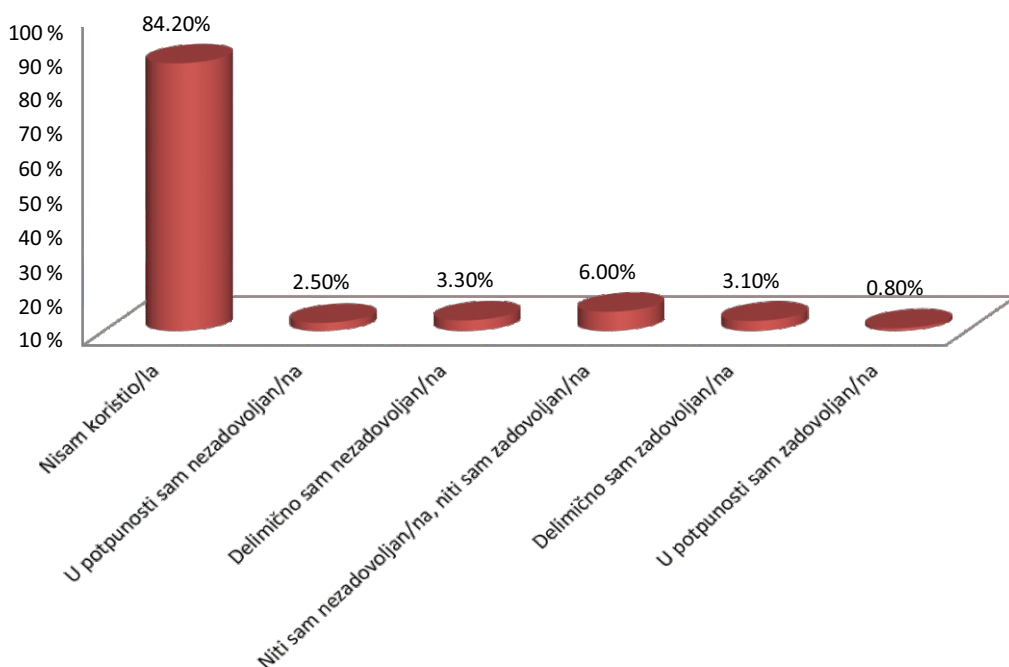
**Tabela 7. Distribucija odgovora po opštinama na pitanje:
Da li znate da u Vašoj opštini postoji
Kancelarija za besplatnu pravnu pomoć?**

Iako je značajan broj ukupnih ispitanika čuo za pomenutu Kancelariju, veći deo njih (84,2%) nije koristio usluge besplatne pravne pomoći, dok 15,8% je koristio (videti tabelu 8, podaci posebno po opštinama).

	Jesam	Nisam	Ukupno
Vranje	13%	87%	100%
Bujanovac	29,5%	70,5%	100%
Preševo	5%	95%	100%

**Tabela 8. Distribucija odgovora po opštinama na pitanje:
Da li ste koristili usluge Kancelarije za besplatnu pravnu pomoć?**

Većina učesnika istraživanja koji su koristili pomenute usluge svoje zadovoljstvo istim označavaju kao i u slučaju kvaliteta usluga LAF-a – prosečno. Drugim rečima, uglavnom niti su zadovoljni, niti su nezadovoljni. Situacija je ista posmatrano posebno po opštinama, te je iz tog razloga u nastavku dat grupni prikaz zadovoljstva građana pruženom uslugom Kancelarije

**Grafik 4. Distribucija odgovora na pitanja:
Da li ste koristili usluge za Besplatnu pravnu pomoć?
Ukoliko jeste, ocenite zadovoljstvo pruženom uslugom**

(grafik 4).

Takođe, među ispitanicima malo je i onih koji su imali kontakta sa inspeksijskim službama u svojoj opštini (24%), budući da većina njih nikada nije kontaktirala i susrela se sa njima (76%).

Učesnici istraživanja koji su upućivali svoje zahteve inspekcijama, najčešće su kontaktirali više od jedne inspeksijske službe (4,9%), dok oni koji su do sada kontaktirali samo jednom inspekciju, najčešće je to bila:

- Komunalna inspekcija (6,2%)
- Građevinska inspekcija (3%)
- Sanitarna inspekcija (2,6%)
- Tržišna inspekcija (2,1%)
- Inspekcija rada (1,8%)
- Veterinarska inspekcija (0,7%)
- Poreska inspekcija (0,6%)
- Ostale inspekcije su ispod 0,5% (prosvetna, zdravstvena, turistička, za zaštitu životne sredine...)

Posmatrano po opštinama, ne postoje statistički značajne razlike u odgovorima, odnosno u svim istraživanim opštinama većina ispitanika nije imala kontakt sa inspeksijskim službama, pri čemu je najveći broj ispitanika iz Vranja kontaktirao inspeksijske službe (tabela 9).

	Da	Ne	Ukupno
Vranje	28%	72%	100%
Bujanovac	23%	77%	100%
Preševo	21%	79%	100%

***Tabela 9. Distribucija odgovora po opštinama na pitanje:
Da li ste do sada imali kontakta sa
inspeksijskim službama u Vašoj opštini?***

Na osnovu predstavljenih rezultata prvog dela upitnika, koji se odnosio na utvrđivanje stepena upoznatosti sa mehanizmima zaštite od korupcije na lokalnom nivou, kao i stepena korišćenja tih mehanizama, može se zaključiti da su građani delimično upoznati sa pomenutim mehanizmima, dok je stepen njihovog korišćenja na vrlo niskom nivou (manje od jedne četvrtine učesnika istraživanja). Iz tog razloga, mora se dodatno raditi na informisanju građana o mogućnostima koje im se pružaju u lokalnoj zajednici i moraju se ohrabriti da se za svoje probleme obrate nadležnim ustanovama.

Sa druge strane, obradom podataka, odnosno ukrštanjem varijabli i izračunavanjem hi kvadrata, utvrđeno je da ne postoji statistički značajna veza između stepena upoznatosti građana sa mehanizmima zaštite od korupcije i stepena njihovog korišćenja sa sociodemografskim karakteristikama (pol, mesto stanovanja, godine starosti i nivo obrazovanja). Dakle, stepen upoznatosti i korišćenja pomenutih mehanizama ne zavisi od sociodemografskih karakteristika.

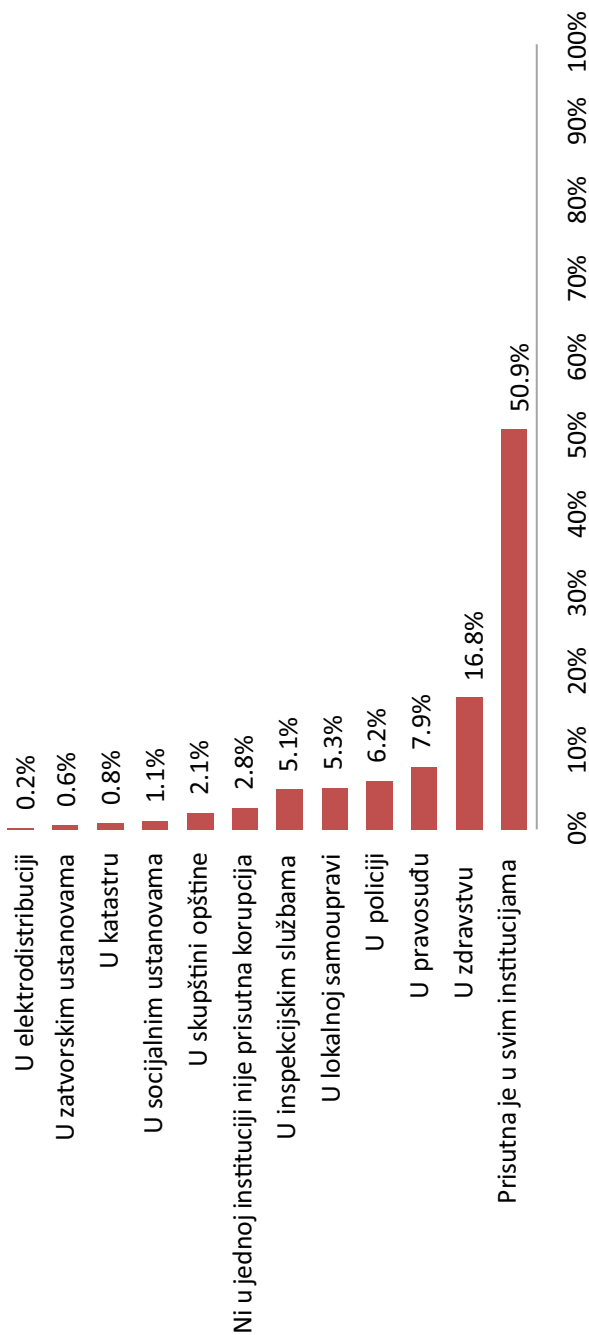
Treći deo ankete sadržao je pitanja koja se tiču mišljenja građana o prisustvu i vrstama korupcije na teritoriji njihove opštine. Rezultati ovog dela, najpre ukazuju da većina (84,4%) smatra da u opštini u kojoj žive ima korupcije i to veoma mnogo, dok samo 2% ističe da nema korupcije, a 13,6% nije moglo da proceni da li ima ili nema (tabela 10).

Polovina ispitanika (50,9%) smatra da je korupcija prisutna u svim institucijama, dok manji deo smatra da je ona najprisutnija

	Numerički prikaz	Procentualni prikaz
Ima veoma malo korupcije	14	1,7%
Ima malo korupcije	30	3,6%
Ima osrednje korupcije	170	20%
Ima mnogo korupcije	243	28,8%
Ima previše korupcije	255	30,3%
Ne znam da li ima korupcije	115	13,6%
Nema korupcije	17	2%
Ukupno	844	100%

***Tabela 10. Distribucija odgovora na pitanja:
Da li po Vašem mišljenju ima korupcije u opštini u kojoj živite?
Ukoliko smatrate da ima korupcije
u opštini u kojoj živite, koliko je prisutna?***

u zdravstvu (16,8%), zatim u pravosuđu (7,9%) i policiji (6,2%), kao i u lokalnoj samoupravi (5,3%) i inspeksijskim službama (5,1%), dok 2,8% smatra da korupcija nije prisutna ni u jednoj od navedenih institucija (grafik 5).

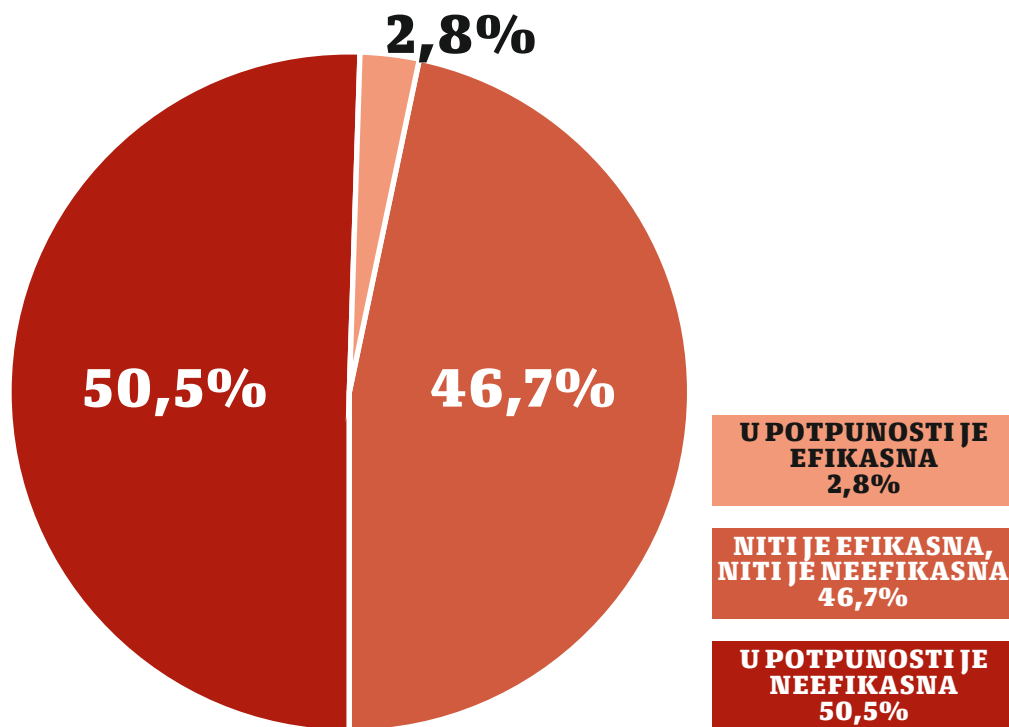
**Grafik 5. Distribucija odgovora na pitanje:
U kojoj instituciji je najprisutnija korupcija u opštini u kojoj živite?**

Važno je istaći da su podeljena mišljenja o nivou korupcije u opštinama u kojima ispitanici žive, budući da jedna četvrtina (25,8%) smatra da je nivo korupcije u njihovoj opštini veći od republičkog proseka, a 21,7% ističe da je na nivou republičkog proseka, dok 16,6% ističe da je korupcija na njihovom lokalnom manja nego u Republici. Ipak, najveći broj učesnika istraživanja (35,9%) ne zna, odnosno ne može da proceni (tabela 11). Sa druge strane, većina (50,5%) ocenjuje svoju opštinu kao potpuno neefikasnu u borbi protiv korupcije i kao niti efikasnu, niti neefikasnu (46,7%), dok samo 2,8% smatra da je opština potpuno efikasna (grafik 6).

	Numerički prikaz	Procentualni prikaz
Korupcija u mojoj opštini je manja od republičkog proseka	140	16,6%
Korupcija u mojoj opštini je na nivou republičkog proseka	183	21,7%
Korupcija u mojoj opštini je veća od republičkog proseka	218	25,8%
Ne znam, ne mogu da procenim	303	35,9%
Ukupno	844	100%

***Tabela 11. Distribucija odgovora na:
Procenite nivo korupcije u Vašoj opštini
u odnosu na republički prosek.***

U nastavku je ispitanicima dato dva seta pitanja sa kojima je trebalo da izraze stepen svog slaganja. Prvi set se odnosio na to da procene koliko se u njihovoj opštini često dešavaju sledeće situacije:

**Grafik 6. Distribucija odgovora na pitanje:
Koliko je Vaša opština efikasna u borbi protiv korupcije?**

- Zapošljavanje u državnoj službi preko veze;
- Plaćanje lekaru radi dobijanja kvalitetne medicinske usluge na vreme;
- Plaćanje policajcu radi izbegavanja kazne;
- Plaćanje službenicima opštine radi dobijanja građevinske ili drugih dozvola;
- Plaćanje sudiji radi uticanja na presudu.

Ispitanici su za svako pitanje imali sledeće modalitete odgovora koje su mogli da daju: 1) veoma retko se dešava; 2) retko se dešava; 3) povremeno se dešava; 4) često se dešava; 5) veoma često se dešava; 6) ne znam.

Rezultati pokazuju da gotovo polovina ispitanika smatra da se zapošljavanje u državnoj službi preko veze i plaćanje lekaru radi dobijanja kvalitetne medicinske usluge na vreme najčešće dešava, dok su najređi slučajevi plaćanja sudiji radi uticanja na presudu (tabela 12). Ukoliko sagledamo svako pitanje iz tabele 12 može se najpre uočiti da najveći deo građana, odnosno njih 49,5% smatra da se zapošljavanje u državnoj službi preko veze dešava veoma često i često (29,9%), zatim 12,3% smatra da je povremeno, dok samo 3,7% ističe da su ove situacije retke i vrlo retke (3,9%). Druga po redu situacija za koju ispitanici smatraju da se vrlo često (43,7%) i često (29,7%) dešava je plaćanje lekaru radi dobijanja kvalitetne medicinske usluge na vreme. U nešto manjoj meri u odnosu na prve dve situacije, su vrlo česte i česte situacije plaćanja policajcu radi izbegavanja kazne (22,6%-vrlo često, 28,8%-često) i plaćanje službenicima opštine radi dobijanja građevinske dozvole ili drugih dozvola (23,5%-vrlo često, 26,4%-često). Najmanje ispitanika smatra da je veoma često (18,2%) i često (19,4%) prisutno plaćanje sudiji radi uticanja na presudu, dok značajan deo smatra da su ovakve situacije povremene (19,9%), retke (16,8) i veoma retke (14,4%), pri čemu je 11,3% neodlučno, odnosno ne zna u kojoj meri je prisutan ovaj vid korupcije. Sa druge strane, u tabeli 13 možete videti distribuciju odgovora za navede tvrdnje prema opštinama, iako se rezultati poklapaju sa sumativnom analizom, odnosno nema statistički značajnih razlika u odgovorima s obzirom na opštinu stanovanja.

Koliko se često u Vašoj opštini dešavaju sledeće situacije:	Veoma retko	Retko	Povremeno	Često	Veoma često	Ne znam
Zapošljavanje u državnoj službi preko veze	3,9%	3,7%	12,3%	29,9%	49,5%	0,7%
Plaćanje lekaru radi dobijanja kvalitetne medicinske usluge na vreme	4,7%	5,8%	14,7%	29,7%	43,7%	1,3%
Plaćanje policajcu radi izbegavanja kazne	6,5%	11%	23,6%	28,8%	22,6%	7,5%
Plaćanje službenicima opštine radi dobijanja građevinske dozvole ili drugih dozvola	6,5%	12,4%	23,9%	26,4%	23,5%	7,2%
Plaćanje sudiji radi uticanja na presudu	14,4%	16,8%	19,9%	19,4%	18,2%	11,3%

Tabela 12: Distribucija odgovora na set pitanja koja se odnose na učestalost situacija korupcije u opštinama u kojima ispitanici stanuju.

Koliko se često u Vašoj opštini dešavaju sledeće situacije:		Veoma retko	Retko	Povremeno	Često	Veoma često	Ne znam
Zapošljavanje u državnoj službi preko veze	Vranje	3,7%	1%	12,5%	30,9%	51%	0,9%
	Bujanovac	5%	7,1%	15%	26,1%	47%	/
	Preševo	3%	3%	9,9%	32,4%	50,5%	1,2%
Plaćanje lekaru radi dobijanja kvalitetne medicinske usluge na vreme	Vranje	4,1%	4,4%	17,1%	28,4%	44,1%	1,9%
	Bujanovac	8%	6%	15%	30%	41%	/
	Preševo	2%	7%	12%	30,7%	46%	2%
Plaćanje policajcu radi izbegavanja kazne	Vranje	6,5%	12%	22%	28,4%	21,1%	10%
	Bujanovac	5%	11%	23,5%	30%	24%	6,5%
	Preševo	8%	10%	25,3%	28%	22,7%	6%
Plaćanje službenicima opštine radi dobijanja građevinske dozvole ili drugih dozvola	Vranje	6%	11%	24%	29%	22%	8%
	Bujanovac	7,5%	14%	24,7%	23%	28,5%	2%
	Preševo	6%	12,2%	23%	27,2%	20%	11,6%
Plaćanje sudiji radi uticanja na presudu	Vranje	12,2%	16%	20%	24,2%	15,6%	12%
	Bujanovac	14%	22,4%	21,7%	16%	20%	6%
	Preševo	17,1%	12%	19%	18%	19%	15,9%

Tabela 13: Distribucija odgovora na set pitanja koja se odnose na učestalost situacija korupcije u opštinama u kojima ispitanici stanuju (prikaz za svaku opštinu posebno).

Nakon prvog, dat je i drugi set pitanja u kojima su ispitanici trebali da iskažu svoje mišljenje o tome, koliko se često u opštinama u kojima žive, zaposleni u javnom sektoru upuštaju u sledeće aktivnosti:

- Donošenje odluka u skladu sa partijskim ili ličnim interesom, umesto u skladu sa javnim interesom;
- Nameštanje javnih nabavki da bi određena firma dobila posao;
- Kupovina glasova na izborima;
- Prodaja javnih površina u korist investitorske gradnje;
- Pronevera novca iz budžetskih sredstava.

Ispitanici su za svako pitanje imali iste modalitete odgovora, kao i kod prethodnog seta pitanja, a to su:

- 1) veoma retko se dešava;
- 2) retko se dešava;
- 3) povremeno se dešava;
- 4) često se dešava;
- 5) veoma često se dešava;
- 6) ne znam.

Rezultati pokazuju da više od polovine ispitanika smatra da se zaposleni u javnom sektoru upuštaju u sve navedene aktivnosti korupcije, i to često i vrlo često (tabela 14⁹). Najčešća aktivnost, odnosno veoma česta (45,9%) i česta (24,3%) je kupovina glasova

⁹ Prikazana je samo sumativna analiza, jer ne postoje statistički značajne razlike u odgovorima s obzirom na sociodemografske karakteristike, uključujući i opštinu stanovanja, što implicira da su predstavljeni rezultati u tabeli 14 primenljivi za sve istraživane opštine.

na izborima, zatim donošenje odluka u skladu sa partijskim ili ličnim interesom, umesto u skladu sa javnim interesom (34,4%-veoma često, 37,6%-često) i nameštanje javnih nabavki da bi određena firma dobila posao (31,6%-veoma često, 34%-često). Takođe većina ispitanika, u nešto malo manjem procentu u odnosu na prva tri pitanja, navodi da se zaposleni u javnom sektoru veoma često (21,6%) i često (32,8%) upuštaju u aktivnosti korupcije kao što je prodaja javnih površina u korist investitorske građe I proneveri novca iz budžetskih sredstava (27,3% - veoma često, 28,4% - često).

Po Vašem mišljenju, koliko često se zaposleni u javnom sektoru u Vašoj opštini upuštaju u sledeće aktivnosti:	Veoma retko	Retko	Povremeno	Često	Veoma često	Ne znam
Donošenje odluka u skladu sa partijskim ili ličnim interesom, umesto u skladu sa javnim interesom	5,3%	5,1%	14,5%	37,6%	34,4%	3,2%
Nameštanje javnih nabavki da bi određena firma dobila posao	3,8%	8,5%	19,2%	34%	31,6%	2,0%
Kupovina glasova na izborima	4,4%	6%	15,3%	24,3%	45,9%	4,1%
Prodaja javnih površina u korist investitorske gradnje	7,9%	10,4%	21%	32,8%	21,6%	6,3%
Pronevera novca iz budžetskih sredstava	8,1%	8,5%	21,1%	28,4%	27,3%	6,6%

Tabela 14. Distribucija odgovora na set pitanja koja se odnose na učestalost učešća zaposlenih u javnom sektoru u aktivnosti korupcije

U opštinama obuhvaćenim istraživanjem, većina ispitanika smatra da ima korupcije u njihovim opštinama (tabela 15), pri čemu ističu da je korupcija prisutna na vrlo visokom nivou (tabela 16).

	Ima	Nema	Ne znam
Vranje	90%	1%	9%
Bujanovac	85%	7%	8%
Preševo	91%	3%	6%

Tabela 15. Distribucija odgovora po opštinama na pitanje: Da li po Vašem mišljenju ima korupcije u opštini u kojoj živite?

	Veoma malo	Malo	Osrednje	Mnogo	Veoma mnogo	Ukupno
Vranje	8%	10%	15%	23%	44%	100%
Bujanovac	3%	15%	16%	26%	40%	100%
Preševo	2%	6%	11%	32%	49%	100%

Tabela 16. Distribucija odgovora po opštinama na pitanje: Šta mislite, u kojoj meri ima korupcije u opštini u kojoj živite?

S obzirom da je većina ispitanika u prethodnim pitanjima istakla da ima korupcije i da je čest slučaj mita u njihovim opštinama, nastojali smo u nastavku da proverimo koliki je najčešći iznos za mito (u evrima) u opštinama u kojima žive u sledećim sektorima:

- Zdravstvo
- Pravosuđe
- Lokalne inspekcije
- Lokalna samouprava

Rezultati pokazuju da veliki deo ispitanika nije siguran koliki je najčešći iznos za mito, te na ovo pitanje nije odgovorilo 24,4% za zdravstvo, 42,3% za pravosuđe, 36,3% za lokalne inspekcije i 40,9% za lokalnu samoupravu. Kada je reč o ispitanicima koji su odgovorili, analizom svih odgovora i računanjem prosečne srednje vrednosti, odnosno aritmetičke sredine, dobijeni podaci pokazuju da građani smatraju je prosečan iznos za mito u

	Srednja vrednost (aritmetička sredina)
Zdravstvo	276€
Pravosuđe	417€
Lokalne inspekcije	316€
Lokalna samouprava	470€

***Tabela 17. Distribucija odgovora na pitanje:
Šta mislite, koliki je najčešći iznos za mito u Vašoj opštini u sledećim
sektorima (u zdravstvu; u pravosuđu; u lokalnim inspekcijama;
u lokalnoj samoupravi)?***

lokalnoj samoupravi oko 470 evra, zatim u pravosuđu 417 evra, dok je 316 evra u lokalnim inspekcijama i 276 evra zdravstvu (tabela 17).

Naposletku, poslednji odnosno četvrti deo upitnika sadržao je pitanja koja su se odnosila na lično iskustvo građana u vezi sa korupcijom, odnosno da li su se oni sa istom susreli, kao i na njihovu spremnost da prijave korupciju nadležnim organima.

Podaci pokazuju da je približno jedna četvrtina ispitanika (23,8%) imala iskustva sa nekim oblikom korupcije, dok 76,2% se nije lično susrelo sa tim. U odgovorima su najdominantnija dva oblika korupcije: zbog posla i u zdravstvu. Ispitanici su davali novac kako bi oni lično ili članovi njihove porodice dobili posao, kako bi zadržali postojeći posao ili kako bi napredovali na bolji položaj. Sa druge strane, kada je reč o korupciji u zdravstvu, učesnici istraživanja ističu da su im pojedini lekari direktno tražili novac kako bi ih preko reda operisali, kako bi im napisali određeni uput ili izvršili porođaj.

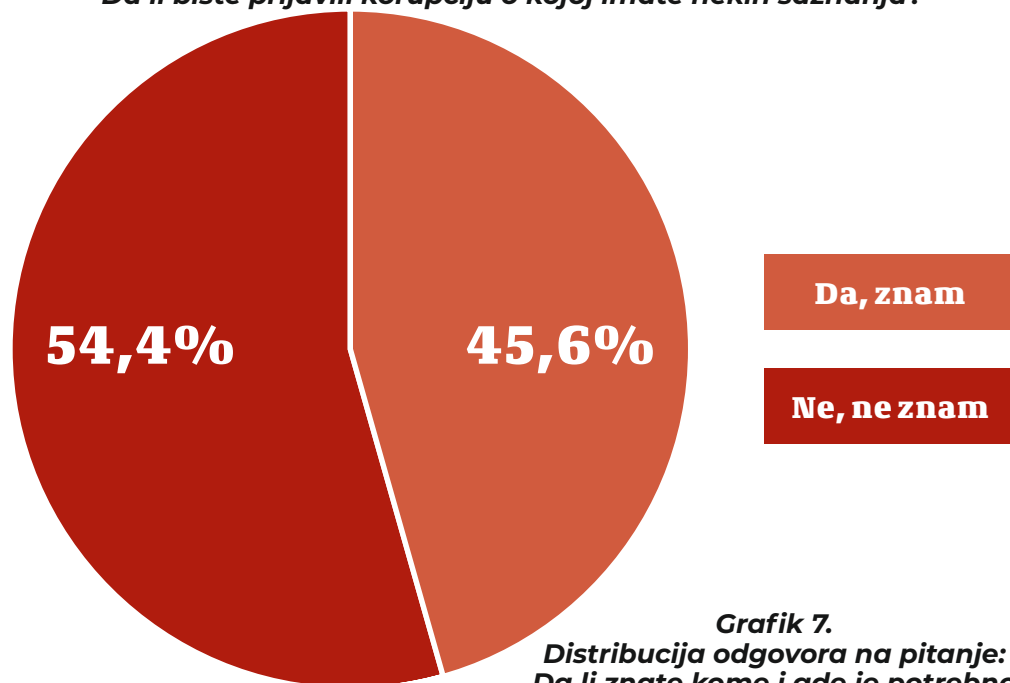
U nešto manjoj meri ispitanici su se susreli i sa policijskom korupcijom, gde je najčešći vid bio davanje novca radi izbegavanja saobraćajne kazne.

Spremnost da se prijavi korupcija je velika među ispitanicima (78,6%), posebno ukoliko se može prijaviti anonimnim putem (57,7%). Značajno je ukazati na podatak da među građanima postoji još uvek strah budući da 21,4% bi ćutalo, odnosno ne bi prijavilo korupciju (tabela 18). Poseban problem je u tome što, više od polovine ispitanika (54,4%), čak i onih koji su spremni da preuzmu aktivnu akciju u sprečavanju korupcije ne znaju kome i gde je potrebno da se prijave slučajevi korupcije (grafik 7).

Ovakav podatak ukazuje na potrebu kontinuiranih edukacija uživo/online kako bi se građanima pružila dodatna informisanost o ovoj temi.

	Numerički prikaz	Procentualni prikaz
Prijavio/la bih svojim imenom i prezimenom	176	20,9%
Prijavio/la bih anonimno	487	57,7%
Ne bih prijavio/la	181	21,4%
Ukupno	844	100%

**Tabela 18. Distribucija odgovora na pitanje:
Da li biste prijavili korupciju o kojoj imate nekih saznanja?**

**Grafik 7.
Distribucija odgovora na pitanje:
Da li znate kome i gde je potrebno
da se prijave slučajevi korupcije?**

Zaključak sa preporukama za unapređenje borbe protiv korupcije

Istraživanjem se nastojala utvrditi informisanost, mišljenje i iskustvo građana sa korupcijom na lokalnom nivou u jedinicama lokalne samouprave Vranja, Bujanovca i Preševa. Na osnovu predstavljenih rezultata istraživanja može se zaključiti sledeće:

- **Informisanost o mehanizmima za zaštitu od korupcije na lokalnom nivou** – Ispitanici su delimično upoznati sa mehanizmima zaštite od korupcije na lokalnom nivou, dok je stepen korišćenja tih mehanizama na vrlo niskom nivou (manje od jedne četvrtine je koristilo). Građani su u najvećoj meri upoznati sa Kancelarijom za besplatnu pravnu pomoć i Ombudsmanom, dok gotovo 90% ispitanika nije čulo da u njihovoj opštini postoji Lokalni antikorupcijski forum, koji ima ključnu ulogu u suzbijanju korupcije na lokalnom nivou (više o tome u okviru *Preporuka*). Ovakav podatak ukazuje na to da se mora dodatno raditi na informisanju građana o pomenutim mogućnostima koje im se pružaju u lokalnoj zajednici u kojoj žive, ali se mora posvetiti i kontinuiranom radu na ohrabrivanju i podsticanju da se bez ustručavanja obrate za pomoć nadležnim organima.
- **Mišljenje građana o prisustvu i vrstama korupcije u njihovim opštinama** – Većina učesnika istraživanja (tri četvrtine) smatra da je korupcija u njihovim opštinama na visokom nivou i da je ona prisutna u gotovo svim lokalnim institucijama. Najdominantniji oblici korupcije, kako smatraju ispitanici su zapošljavanje u

državnoj službi preko veze i plaćanje, odnosno podmićivanje lekara radi dobijanja kvalitetne medicinske usluge na vreme. Sa druge strane, većina smatra i da sami zaposleni u javnom sektoru često koriste svoju poziciju zarad: kupovine glasova na izborima, donošenja odluka u skladu sa partijskim ili ličnim interesom, umesto u skladu sa javnim interesom i nameštanja javnih nabavki kako bi određena firma dobila posao, itd.

- **Iskustvo građana sa korupcijom** – Mali je udeo ispitanika (jedna četvrtina) koji se direktno susreo sa nekim oblikom korupcije i to najčešće su bili slučajevi u sferi rada i zdravstva. U sferi rada, građani su davali novac, kako bi se oni lično ili članovi njihove porodice zaposlili, kako bi zadržali postojeći posao ili napredovali na trenutnom radnom mestu. Sa druge strane, o korupciji u zdravstvu, ispitanici naglašavaju da su im lekari tražili novac kako bi ih preko reda operisali, kako bi im napisali određeni uput, ili izvršili porođaj. Spremnost građana da prijave korupciju je visoka, pri čemu bi većina prijavila anonimno, a ne svojim imenom i prezimenom. Međutim, dodatan problem je u tome što više od polovine ispitanika ne zna gde je potrebno da se prijave slučajevi korupcije. Ovakav podatak ukazuje na to da se mora raditi na informisanju građana o mogućnostima prijave korupcije (gde, kako i kome se može prijaviti), što bi trebala da bude jedna od aktivnosti LAF-a (više o tome u okviru *Preporuka*).

Na kraju, ukrštanjem varijabli i izračunavanjem hi kvadrata, utvrđeno je da ne postoji statistički značajna veza između mišljenja, informisanosti i iskustva građana sa korupcijom sa sociodemografskim karakteristikama (pol, mesto stanovanja, godine starosti i nivo obrazovanja). Drugim rečima, generalna percepcija prema korupciji ne zavisi od sociodemografskih karakteristika.

Na osnovu predstavljenih rezultata ovog i istraživanja drugih autora, mogu se dati određene smernice radi efikasnije borbe protiv korupcije. Generalno poslednjih godina, brojni su pokušaji definisanja preporuka u cilju unapređenja politike za suzbijanje korupcije (Šikman i Tanjga, 2010; Vejnović, 2010; Milošević i dr., 2010; Otašević i Subošić, 2010, i dr.). Ono što se u prvi red stavlja kao nužan preduslov uspešnog suzbijanja korupcije jeste sveobuhvatna analiza institucionalnih slabosti u borbi protiv korupcije, s obzirom da ima dosta nedostataka, poput: nepostojanja dugoročne strategije za borbu protiv korupcije, nedovoljna stručna osposobljenost kadrova koji se bave ovom temom, nepostojanje adekvatnih bazi i nedovoljno naučnih istraživanja, kao i loš ekonomski položaj zemlje. U tom pravcu, kao osnovna preporuka za unapređenje politike se postavlja: izrada dugoročne strategije za borbu protiv korupcije, kako na državnom, tako i lokalnom nivou, a potom se treba usmeriti i na:

- 1) Uspešno okončanje procesa tranzicije, čime će se uspostaviti pre svega stabilnost ekonomskog, a potom i političkog i društvenog sistema;
- 2) Jačanje i promovisanje sistema vrednosti, a samim

tim i moralne dimenzije građanstva, s obzirom da, kao što je u tekstu pomenuto istraživanja pokazuju da je na delu kriza morala i sveukupna moralna konfuzija, kao i nestabilan vrednosni sistem;

- 3) Unapređivanje zakonskog okvira, kako na državnom, tako i na lokalnom nivou usaglašavanjem postojećih i donošenjem novih zakonskih propisa i njihovim usklađivanjem sa standardima međunarodne zajednice;
- 4) Formiranje i unapređivanje rada Lokalnog antikorupcijskog foruma, koji je od krucijalnog značaja za suzbijanje korupcije na lokalnom nivou, a kao deo svojih redovnih aktivnosti treba da ima:
 - Izradu godišnjeg izveštaja o stanju korupcije i antikorupcije na lokalnom nivou;
 - Uvođenje godišnje nagrade za borbu protiv korupcije na lokalnom nivou, čime se promoviše antikorupcijski aktivizam na nivou lokalne zajednice, jača integritet boraca protiv korupcije, ali i podiže svest građana o važnosti borbe protiv korupcije;
 - Organizovanje antikorupcijskih dijaloga, koji imaju za cilj unapređenje antikorupcijskih mehanizama na lokalnom nivou, ali i promociju i razvoj dijaloga, kao sredstva borbe protiv korupcije na lokalnom nivou;
 - Organizovanje antikorupcijskih seminara, radionica i obuka za javne funkcionere i službenike na lokalnom nivou, predstavnike

civilnog društva i šire građanstvo;

- Uključivanje građana u rasprave o nacrtima predloga odluka organa lokalne samouprave i ustanova koje se finansiraju iz budžeta lokalne samouprave;
 - Građansko posmatranje javnih ustanova na nivou lokalne samouprave, koje podrazumeva povećanje učešća građana u kreiranju javnih politika, izgradnju poverenja u javni sektor kroz unapređenje komunikacije sa građanima i organizacijama civilnog društva i unapređenju primene načela neposredne demokratije u procesima odlučivanja.
- 5) Jačanje uloge nevladinih organizacija na lokalnom, ali i na državnom nivou kao ključnog faktora u borbi protiv korupcije;
 - 6) Veću transparentnost u radu državnih i lokalnih organa, kao jedan od preduslova uključivanja građanstva u borbu protiv korupcije i povećanja poverenja stanovništva u institucije;
 - 7) Informisanje stanovništva o načinima aktivnog uključivanja u borbu protiv korupcije (na koji način, gde i kako mogu da prijave slučajeve korupcije);
 - 8) Ohrabrivanje građana da se aktivno uključe u borbu protiv korupcije i prijave nadležnim organima slučajeve za koje saznaju ili se direktno susretnu sa nekim oblikom korupcije;
 - 9) Razvoj ljudskih resursa kao pretpostavka uspešne borbe protiv korupcije – podrazumeva da se u

institucijama koje se bave borbom protiv korupcije, poput inspekcijskih službi, policije, tužilaštva, suda, treba povećati broj zaposlenih stručnjaka, ali se treba obezbediti i uslovi za stalnu specijalizaciju zaposlenih u cilju sticanja dodatnih kompetencija za uspešnu borbu;

- 10) Dodatna ulaganja u modernizaciju institucija koje se bore protiv korupcije – s obzirom da je fenomen korupcije vrlo prisutan i sveobuhvatan uspešna borba protiv nje, podrazumeva redovna materijalna ulaganja za unapređivanje organizacionih, tehničkih i taktičkih preduslova;
- 11) Osnaživanje državnih, a posebno lokalnih institucija, poput parlamenta/skupštine i opštine kroz javnu odgovornost i javnu reviziju njihovih postupaka i odluka, kao i sudstva i tužilaštva kroz jačanje nezavisnosti i samostalnosti u njihovom ispitivanju zakonskih nepravilnosti;
- 12) Povećanje svesti o važnosti i obuci u oblasti zaštite uzbunjivača;
- 13) Uvođenje bezbednosnih provera koje se tiču integriteta zaposlenih u institucijama koje se bave borbom protiv korupcije u redovnim intervalima tokom čitave karijere;
- 14) Pojačati kulturu razmene aktivnih informacija između pripadnika različitih državnih i lokalnih institucija koje se bore protiv korupcije;
- 15) Pojačati kulturu razmene aktivnih informacija i saradnje između pravosuđa i nacionalnih,

odnosno lokalnih sistema bezbednosti u borbi protiv korupcije;

- 16) Pojačati kulturu razmene aktivnih informacija između pripadnika različitih državnih i lokalnih institucija koje se bore protiv korupcije i nevladinih organizacija;
- 17) Produbljivanje znanja organizacija civilnog društva koje se bave borbom protiv korupcije o specifičnostima rada, organizacionog sistema, ovlašćenjima i radnoj kulturi institucija koje se bave suzbijanjem korupcije, radi efikasnijeg rada i rezultata projekata;
- 18) Jačanje međusobne saradnje organizacija civilnog društva koje se bave temom korupcije ili istraživačkim novinarstvom, radi otkrivanja konkretnih slučajeva korupcije u raznim sferama.

Literatura

Interamerican Convention Against Corruption, 1997.

Milošević, B.G. i dr. (2010) „Korupcija u Srbiji“. Metodologija izgradnje sistema integriteta u institucijama na suzbijanju korupcije, ur. G. Amidžić. Banja Luka: Uprava za policijsko obrazovanje.

Maričić, T. i Ivetić, S. (2010) „Strategija suzbijanja pojava korupcije kroz reformu, profesionalizaciju i stručno usavršavanje kadrova“. Metodologija izgradnje sistema integriteta u institucijama na suzbijanju korupcije, ur. G. Amidžić. Banja Luka: Uprava za policijsko obrazovanje.

Otašević, B. i Subošić, D. (2010) „Izgradnja profesionalnog integriteta policije u zavisnosti od angažovanja sektora unutrašnje kontrole“. Metodologija izgradnje sistema integriteta u institucijama na suzbijanju korupcije, ur. G. Amidžić. Banja Luka: Uprava za policijsko obrazovanje.

Simić, B. i Nikač, Ž. (2010) „Borba protiv korupcije u Srbiji i aktivnosti MUP-a Republike Srbije“. Metodologija izgradnje sistema integriteta u institucijama na suzbijanju korupcije, ur. G. Amidžić. Banja Luka: Uprava za policijsko obrazovanje.

Skakavac, Z. (2010) „Korupcija u procesu privatizacije – situacija u Srbiji“. Metodologija izgradnje sistema integriteta u institucijama na suzbijanju korupcije, ur. G. Amidžić. Banja Luka: Uprava za policijsko obrazovanje.

Vujaklija, M. (1996/97) Leksikon stranih reči i izraza. Beograd:

Prosveta.

Vejnović, D. (2010) „Sociološki aspekti uzroka, karakteristika i sprečavanja korupcije društava u tranziciji“. Metodologija izgradnje sistema integriteta u institucijama na suzbijanju korupcije, ur. G. Amidžić. Banja Luka: Uprava za policijsko obrazovanje.

Vuković, S. (2007) Tranzicija i korupcija. Beograd: IP „Filip Višnjić“, Institut društvenih nauka, Izdavačko preduzeće „Rad“, Beograd, iz Božović, R. R. (2008) Sociološka luča II/1. Nikšić: Filozofski fakultet.

Zakon o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja („Sl. glasnik RS“, br. 120/2004, 54/2007, 104/2009, 36/2010 i 105/2021).

Zakon o obuci sudija, javnih tužilaca, zamenika javnih tužilaca i pomoćnika sudija i tužilaca („Sl. glasnik RS“, br. 46/2006).

Zakon o agenciji za borbu protiv korupcije („Sl. glasnik RS“, br. 97/2008, 53/2010, 66/2011 – odluka US, 67/2013 – odluka US, 112/2013 – autentično tumačenje, 8/2015 – uodluka US i 88/2019). Zakon o organizaciji i nadležnosti državnih organa u suzbijanju organizovanog kriminala, terorizma i korupcije („Sl. glasnik RS“, br. 94/2016 i 87/2018 – dr. zakon).

Zakon o lobiranju („Sl. glasnik RS“, br. 87/2018 i 86/2019 – dr. Zakon).

Zakon o sprečavanju pranja novca i finansiranje terorizma („Sl. glasnik RS“, br. 113/2017, 91/2019 i 153/2020).

Zakon o lobiranju („Sl. glasnik RS”, br. 87/2018 i 86/2019 – dr. zakon).

Zakon o sprečavanju korupcije („Sl. glasnik RS”, br. 35/2019, 88/2019, 11/2021 – autentično tumačenje, 94/2021 i 14/2022).

Zakon o Zaštitniku građana („Sl. glasnik RS”, br. 105/2021).

Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći („Sl. glasnik RS”, br. 87/2018).

Zakon o inspekcijskom nadzoru („Sl. glasnik RS”, br. 36/2015, 44/2018 – dr. zakon i 95/2018).

Za izdavača

Romski centar za demokratiju Bujanovac (RCD)
Kosovska 19/5 Bujanovac
Partizanska 9A/9 Vranje

Za izdavača

Ivana Stošić, Predsednica UO RCD
Dragoljub Stevanović, Direktor RCD

Dizajn i prelom: Nenad Ristić

Štampa: Schmöcker Studio

KORUPCIJA NA LOKALNOM NIVOU VRANJE BUJANOVAC PREŠEVO

